

Een uitgave van Gierzwaluw Bescherming Nederland

GIERZWALUWEN

(*Apus apus*)

**Inventarisatie van
Gierzwaluwen**

Van gierzwaluwen is nog veel onbekend.

Het inventariseren van gierzwaluwen is belangrijk omdat daarmee kan worden vastgesteld hoe groot de populatie in Nederland is en waar gebroed wordt. Zaken als sloop of renovatie van panden kunnen problemen geven als daarin gierzwaluwen broeden. Als we weten waar de vogels broeden, kunnen wij ze beter beschermen. Inventarisatie kan ook helpen bij op tijd ingrijpen bij nestverstoring, maar ook om ervoor te zorgen dat er nestvervangende wordt gerealiseerd en nieuwe nestmogelijkheden worden aangebracht.

In deze brochure vindt u meer specifieke informatie over het inventariseren van gierzwaluwen.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	blz 2
Het tellen van vliegende gierzwaluwen	blz 3
Het tellen van invlieggaten	blz 4
Buurtbewoners inschakelen	blz 4
Het project camera monitoring	blz 5
Observatie-nestkasten	blz 5
Bijlage 1: telkaart vliegende gierzwaluwen	blz 6
Bijlage 2: registratieformulier gierzwaluwnestplaatsen	blz 7
Adressen	blz 8

Inleiding

Het inventariseren van gierzwaluwen is leuk om te doen, maar wel

tijdrovend en niet gemakkelijk. Het boeiende eraan is te achterhalen hoeveel bezette nesten er in een bepaald gebied zijn en hoe de gierzwaluwpopulatie zich in de loop der jaren ontwikkelt.

Het lastige is dat de vogels vrijwel nooit op zichtbare plekken broeden, maar onder dakpannen, loodslabben, dakgoten, achter boeidelen en in spleten van gebouwen. Zo ziet u ze ergens naar toe vliegen, u knippert eenmaal met de ogen en u hebt de invliegplek al gemist.

Het is belangrijk om te weten dat de vogels zeer plaatstrouw zijn en zo lang ze leven op het zelfde nest zullen terugkeren, als er niets met het gebouw of nest gebeurt.

Ze zijn wél duidelijk te zien als ze 's morgens en 's avonds tijdens de jaagvluchten door de straten snellen. Dat is in ieder geval een teken dat sommige van die vogels in de buurt zouden kunnen broeden. Zo tegen de avond, op warme dagen komen veel gierzwaluwen bij elkaar, jagen schreeuwend door de straten, om na een paar minuten hun wegen te scheiden en vliegen dan weer rustig in groepjes rond totdat ze even later weer achter elkaar gaan jagen. Ze gaan er mee door totdat ze steeds hoger vliegen en uit het zicht verdwijnen. Ze gaan dan op een hoogte van 2 à 3000 meter slapen en komen de volgende ochtend weer naar beneden.

Er zijn verschillende manieren om er achter te komen waar ze broeden. Het zijn vaak oude huizen in de steden waar nog wel door de vogels gebroed wordt en vaak al jaren achtereen. Kijk naar opgelichte loodslabben, verschoven dakpannen, spleten in muren bij schoorstenen, de knik bij mansarde daken, achter – en onder dakgoten, b.v. als er ruimte is tussen de afvoer en de gootbekisting.

Soms ziet u ook onder boeidelen op de bovenste dakpan een klein poepstreepje; dat kan ook een indicatie voor een nest zijn. Maar ook in relatief nieuwe wijken hebben ze de weg naar een nestplaats gevonden. Vaak ziet u ze onder de dakrand vliegen op de kopsen kanten van huizen. Ze broeden

dan onder de dakpannen. U ziet dan ook dat de meeste gierzwaluwen in die wijk op identieke plekken naar binnen vliegen. Dat maakt het gemakkelijker om de broedplekken vast te stellen.

Ook spreeuwen maken gebruik van deze plekken. Dikke poepstrepen wijzen naar spreeuwen, geen of slechts een dun streepje naar gierzwaluwen. Soms maken gierzwaluwen gebruik van het zelfde invlieg gat als dat van de spreeuwen.

1. Het tellen van vliegende gierzwaluwen

Een (niet zo betrouwbare) manier om een beeld te krijgen van het aantal vogels dat in een gebied nestelt wordt hieronder beschreven., maar geeft wel een indicatie. Alle vogels zijn vanaf juni terug uit Afrika, ook de niet broedende vogels en dus is het vanaf dan de goede tijd om de vogels te gaan tellen. Het tellen van vliegende gierzwaluwen heeft alleen zin als dit gebeurt op een vaste plaats, tijdstip (na 19.00 uur) met hetzelfde weertype, tijdens gelijkmatig warm zomerweer en tussen half juni en half juli.

Op een stadsplattegrond kunt u intekenen waar de vogels hun jaagvluchten uitvoeren. Er

komen ook vaak vogels bij uit naburige kolonies. Als de groep zich weer splitst en de 'eigen' vogels weer even rustig zijn kan er het beste geteld worden. Gebruik altijd dezelfde manier van tellen zodat er goed vergelijkings-

materiaal is. Noteer ook altijd de weersomstandigheden. (Zie bijlage 1)

Er zullen slechts enkele jonge vogels zijn tussen 5 en 15 juli, het aantal is zo laag dat ze rustig meegeteld kunnen worden.

Als het veel regent, hard waait of koud is zijn er minder insecten en trekken de niet broedende vogels weg naar zonniger oorden waar wel voedsel te

vinden is. De broedende vogels zitten dan vaker en langer op het nest en je ziet ze dus veel minder. De oudervogels gaan 's avonds op zoek naar grotere insecten, zoals nachtvinders. Dus geen goede tijd om te tellen.

2. Het tellen van invliegplekken

De tweede (betrouwbare) manier is op zoek te gaan naar invliegplekken door op zomerse ochtenden of avonden met de ogen naar boven gericht de huizen af te zoeken; soms ziet u iets in uw ooghoek gebeuren. Stop dan, ga even zitten en kijk of er activiteiten te bespeuren zijn. Een invliegplek is niet het zelfde als een nest. Het nest kan soms wel een meter vanaf de invliegplek liggen.

In de inleiding is al een aantal aanwijzingen gegeven wat betreft potentiële nestplaatsen. Begin echter met zoeken op plekken waar al veel gierzwaluwen vliegen of waar ze hun jaagvluchten uitvoeren. De kans is aanwezig dat er daar in de buurt ook gebroed wordt. Als u vogels regelmatig in- en uit ziet vliegen dan kunt er van uit gaan dat ze jongen hebben.

3. Buurbewoners er bij betrekken

Ook kan de hulp van de lokale krant ingeroepen worden. Een artikeltje over de gierzwaluw met daarbij een oproep om bekende broedplaatsen te melden en een telefoonnummer; dat werkt goed. Maak naar aanleiding van de respons afspraken en ga zelf kijken en praten met de mensen. U hoort leuke verhalen en u kunt ook weer informatie achterlaten, ook voor de buurt of burens.

De verkregen informatie kunt u noteren en gebruiken voor de eigen lokale inventarisatie én doorgegeven aan Gierzwaluwbescherming – Nederland: met vermelding van naam, adres en telefoon waarnemer, naam, adres en postcode bewoner en eventueel telefoonnummer. (Zie bijlage 2)

Een lokale inventarisatie is bij renovaties (door b.v. woningbouwverenigingen) te gebruiken om nestvervanging te propageren. (Renovaties worden in de lokale kranten onder bouwaanvragen gemeld).

De eigen gegevens kunnen ook helpen bij het voorkomen van problemen zoals het renoveren tijdens het broedseizoen.

Ga regelmatig kijken met of zonder vrienden en probeer vanaf half juli te zien of u de jongen ziet uitvliegen

Dit gebeurt vaak later op de avond. De jonge vogels hebben bleke kopjes, een verschil dat duidelijk zichtbaar is.

p.s. Maak kopieën van de bijlagen voordat u ze invult, dan kunt u weer een paar jaar vooruit.

TER INFORMATIE: Observatie

GBN-project: Camera monitoring

Deze manier van observeren is redelijk nieuw en wordt uitvoerig beschreven in een andere GBN-brochure onder de naam:

Door het oog van de camera

De vereniging heeft subsidie gekregen van het Prins Bernhard Cultuurfonds voor dit project. Mini infrarood camera's worden geplaatst boven of naast een natuurlijke nestplaats of in een nestkast om broedbiologische gegevens te verzamelen voor de vereniging en voor SOVON Vogelonderzoek

Nederland. Als u belangstelling hebt voor deelname aan dit project, laat het de vereniging dan weten!

Observatienestkasten

Op een aantal plaatsen zijn observatienestkasten geplaatst in o.a. kerken, waarbij men binnen in de kerk in de kasten kan kijken via een aan de achterzijde geplaatst glasmaatje. Op deze manier is al veel informatie over broedzorg/gedrag verzameld.

Vooral in Duitsland en Engeland werd en wordt op deze manier veel onderzoek gedaan en is veel bekend geworden over het leven van de gierzwaluw.

Observatiekasten Oranjekerk

TELKAART VLIENDE GIERZWALWEN

Waarnemer:
 Adres:
 Postcode:
 Plaatsnaam:
 Telefoon:

[illegible]

opsturen naar: Gierzwaluwbescherming - Nederland, M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen

Bijlage 2 Registratie van gierzwaluwnestplaatsen (voorbeeld)

REGISTRATIE VAN GIERZWALUWNESTPLAATSEN

Naam eigenaar of bewoner:

Straat, huisnummers

Postcode en plaatsnaam

Telefoon

Naam waarnemer:

Adres:

Postcode, plaatsnaam

Telefoon:

E-mail:

Per formulier kunnen gegevens worden ingevuld van één nest of van een kolonie. Onder een kolonie wordt verstaan een aantal (meer dan één) nesten die zich bevinden in elkaars buurt bijv. in één gebouw of in een aantal aaneengesloten huizen. Maar ook als gierzwaluwen over de wijk verspreide, uniforme nestgelegenheid (bijv. neststenen) bezetten. In dat geval de naam van de wijk + postcode + huisnummer(s.)

LOCATIE

Typeer het gebied waar deze kolonie zich bevindt. Eén categorie aankruisen:

- ☐ binnenstad
- ☐ dorpskern
- ☐ buitenwijk
- ☐ nieuwbouwwijk (jonger dan 10 jaar)
- ☐ geïsoleerd liggend gebouw (b.v. boerderij, gemaal)
- ☐ gebouw in bosachtige omgeving of in park omringd door bomen
- ☐ anders, benoem:

NATUURLIJKE NESTEN

Natuurlijke nesten zijn broedplaatsen van gierzwaluwen die niet als kunstnest voor gierzwaluwen zijn aangebracht.

AANTAL

- ☐ op dak onder kapotte, scheve pannen
- ☐ onder schuine dakrand, via kopse gevel
- ☐ onder loodslabben
- ☐ bij dakonderbreking door dakkapel, schoorsteen, ventilatiepijp enz.
- ☐ bij knik van mansarde kap of gebroken kap
- ☐ achter boeiboord, windveer
- ☐ onder onderste rij pannen zonder goot
- ☐ onder onderste rij pannen achter de goot om
- ☐ onderste rij pannen via goot
- ☐ onder zijpannen kopse kant huis
- ☐ in 'sus' kasten (geluidsisolatiekast)
- ☐ in gootomtimmering bij kier of langs regenpijp
- ☐ in gevel: ontbrekende steen, scheur, langs muuranker, ventilatierooster
- ☐ in nestkast andere vogelsoort
- ☐ anders, beschrijf.....

WINDRICHTING INGANG: Noord Oost Zuid West

(NB gevraagd wordt de windrichting waar het nest ligt, niet de windrichting van de invliegopening!)

Teken huis en geef nestplaats aan:

KUNSTNESTEN

Hieronder vallen alle bezette nestplaatsen die voor gierzwaluwen werden ingericht. Dus ook nesten via invliegopening die in de gootomtimmering of in de gevel werden geboord met het doel om gierzwaluwen te laten nestelen.

AANTAL

- ☐ holle neststeen
- ☐ gierzwaluwdakpan, aangepaste ventilatie-, gevel- of knikpan
- ☐ nestkast, benoem model of teken
- ☐ keramische nestkom
- ☐ geïntegreerde nestgelegenheid, benoem
- ☐ anders, benoem

WINDRICHTING INGANG: Noord Oost Zuid West

opsturen naar: Gierzwaluwbescherming – Nederland,
M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen

Gierzwaluwbescherming - Nederland

Secretariaat: e-mail: secretaris@gierzwaluwbescherming.nl

Website: www.gierzwaluwbescherming.nl

IBAN: NL82 TRIO 0391 1161 42 t.n.v. GBN

KvK Gooi- en Eemland 32092778.

Lid wordt men door aanmelding via de website. Lidmaatschap kost

€ 15,00 per jaar. U krijgt 2x per jaar het bulletin.

Op de website vindt u veel meer informatie over de gierzwaluw, beschermingsmaatregelen, nestkasten en neststenen, lokken met geluid, ervaringen van anderen, Bulletins, Brochures en informatieboekjes.

Vivara (inbouwneststenen en houten nestkasten)

Website: www.vivara.nl

Overloonseweg 11c, 5821 EE Vierlingsbeek

Tel: 0478 517 791

Waveka (gierzwaluwdakpannen en -neststenen)

Website: www.waveka.nl

Surinamestraat 72, 3333 AR Zwijndrecht

Tel: 078 622 411

Vogelbescherming

Website: www.waveka.nl

Boulevard 12, 3707 BM Zeist

Tel: 030 6937700

Verstoring melden

Verstoringen van nesten tijdens en buiten het broedseizoen worden gemeld bij de eigen provincie. Zie onderstaande links:

Handhaving

[www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/](http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming/handhaving)

[wet-natuurbescherming/handhaving](http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming/handhaving)

wanneer bij welke instantie aankaarten.

Vergunning/Ontheffing aanvragen

[www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/](http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming)

[wet-natuurbescherming](http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming)

[Met links naar alle provinciale sites.]

Omgevingswet 2019

[www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/](http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming/omgevingswet-2020)

[wet-natuurbescherming/omgevingswet-2020](http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming/omgevingswet-2020)

Colofon

Tekst, lay-out en samenstelling: Gierzwaluwbescherming – Nederland

Illustraties: Siegfried Woldhek, achterblad

Dirk Moerbeek (www.dirkmoerbeek.nl)

Foto's: J.K.M. Schenk, L.M. Steenman, J. Visser

© Gierzwaluwbescherming – Nederland

update 2020

Voor meer informatie zie:

www.gierzwaluwbescherming.nl